Г. В. Пісарэвіч,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі

Урок беларускай мовы ў 9 класе

Тэма: Паняцце пра складаназалежны сказ

Мэты:

- садзейнічаць асэнсаванню вучнямі сэнсава-граматычных адносін паміж часткамі складаназалежнага сказа;
- удасканальваць уменні адрозніваць складаназалежныя сказы ад складаназлучаных, знаходзіць іх у тэкстах;
- садзейнічаць выхаванню пачуцця асабістай годнасці, адказных паводзін.

Абсталяванне: табліца «Складаназалежныя сказы», тэставыя заданні № 1, 2.

Эпіграф: «Словам мы адкрываем прыгажосць прыроды і душы чалавека».

В. Вітка

Ход урока

I. Арганізацыйны этап

Мэта: псіхалагічная падрыхтоўка класа да ўрока, арганізацыя ўвагі вучняў.

Педагагічная задача: арганізаваць і падтрыхтаваць вучняў да работы, стварыць атмасферу ўзаемадапамогі і супрацоўніцтва.

Педагог вітаецца, жадае поспехаў, праводзіць гутарку па змесце эпіграфа.

II. Арфаграфічная хвілінка

Папераджальны дыктант

Ін’екцыя, булён, цьма, дзьму, вазьму, каменьчык, агеньчык, вагончык, сядзьце, будзьце, хатынскі, восеньскі, жнівеньскі, подзвіг, ледзьве, мядзведзь, Іўе, меншавік, аб’ява, прыслоўе.

III. Арыенціровачна-матывацыйны этап

Мэта: актывізацыя суб’ектнага вопыту вучняў, фарміраванне пазнавальнага інтарэсу, самавызначэнне вучняў на вынік урока.

Педагагічная задача: актуалізаваць апорныя веды і ўменні вучняў, сфарміраваць пазнавальныя матывы, стварыць умовы для самавызначэння вучняў на дзейнасць і яе вынікі.

Вызначэнне тэмы і мэты ўрока праз праблемную сітуацыю.

Дзейнасць настаўніка	Дзейнасць вучняў
Настаўнік прапануе вучням разгледзець табліцу «Асноўныя віды складаных сказаў» (гл. Дадатак 1) і адказаць на пытанні: ✓ Які сказ называецца складаным? ✓ Якія ёсць віды складаных сказаў? ✓ Якія складаныя сказы мы ўжо вывучылі?	Вучні разглядаюць табліцу і адказваюць на пытанні.
Настаўнік прапануе вучням выканаць невялікі тэст (гл. Дадатак 2), а затым	Вучні выконваюць тэст, самаправерку і каменціруюць выбар

праверыць сябе (настаўнік паказвае правільныя адказы, запісаныя на адваротным баку дошкі) і пракаменціраваць . Настаўнік задае пытанні класу: ✓ Якія сказы засталіся вамі не выбранымі? ✓ Чаму? Настаўнік акрэслівае тэму ўрока, прапануе вучням вызначыць мэту ўрока.	адказаў. Вучні адказваюць на пытанні. Вучні фармулююць мэту ўрока.

IV. Аперацыйна-пазнавальны этап

Мэта: усведамленне вучнямі асноўнага зместу вучэбнага матэрыялу, які вывучаецца на ўроку, пазнавальная актыўнасць вучняў.

Педагагічная задача: арганізаваць мэтанакіраваную пазнавальную дзейнасць вучняў па тэме ўрока.

Дзейнасць настаўніка	Дзейнасць вучняў
Прапаную вучням разгледзець і прааналізаваць табліцу «Складаназалежныя сказы» (гл. табліцу на форзацы падручніка). Адказаць на пытанні: ✓ Чым складаназалежныя сказы адрозніваюцца ад складаназлучаных? ✓ Ці раўнапраўныя часткі ў складаназалежных сказах? ✓ З якіх частак складаюцца такія сказы? ✓ Якім відам сувязі звязваюцца?	Вучні аналізуюць табліцу і адказваюць на пытанні.
Настаўнік падагульняе сказанае, прапануе прачытаць параграф 13, старонка 77–78 і скласці план параграфа.	Вучні працуюць самастойна, пасля агучваюць свой план.
Даю заданне выканаць у парах практыкаванне 66, выпісаць складаназалежныя сказы, знайсці галоўную і даданую часткі, звярнуць увагу на знакі прыпынку. Настаўнік слухае, уносіць карэктывы.	Выконваюць заданне ў парах і адказваюць.

Настаўнік прапануе папрацаваць у малых групах і выканаць практыкаванне 67. Кожнай групе даецца па аднаму сказу. З дапамогай табліцы на форзацы падручніка вызначыць сэнсавыя адносіны і сродкі сінтаксічнай сувязі паміж граматычнымі часткамі сказаў. Праверка выкананага задання калектыўна з дадатковым тлумачэннем, як адрозніць злучнік ад злучальнага слова	Вучні працуюць у малых групах: запісваюць сказ, падкрэсліваюць граматычныя асновы, вызначаюць граматычныя часткі, будуюць схему, вызначаюць сродак сінтаксічнай сувязі частак. Вучні чытаюць сказы, тлумачаць, працуюць з табліцай на форзацы падручніка. Робяць вывад, як адрозніць злучнік ад злучальнага слова.

V. Кантрольна-карэкцыйны этап

Мэта: высвятленне ўзроўню засваення новага матэрыялу праз выкананне праверачнага тэста.

Педагагічная задача: стварыць умовы для самакантролю, карэкцыі і самаацэнкі ведаў.

Дзейнасць настаўніка	**Дзейнасць вучняў**
Прапаную выканаць тэст (гл. Дадатак 3) і зверыць свае адказы з правільнымі.	Выконваюць тэст, правяраюць і ацэньваюць сваю работу.

VI. Рэфлексія

Мэта: усведамленне значнасці вучэбнай дзейнасці і сітуацыя поспеху.

Педагагічная задача: стварыць умовы для самаацэнкі дзейнасці вучняў і ўсведамленне імі асобасных сэнсаў у вывучэнні тэмы.

Дзейнасць настаўніка	**Дзейнасць вучняў**
Прапаную працягнуць выразы (метад «Працягні фразу»): 1. Сёння на ўроку я даведаўся… 2. Мне яшчэ трэба папрацаваць над… 3. Я думаю, разабрацца ў гэтым пытанні мне дапаможа… (падручнік, сябар, настаўнік, табліца)	Ацэньваюць сваю дзейнасць, акрэсліваюць цяжкасці, якія ўзніклі ў ходзе работы на ўроку.

VII. Дамашняе заданне

Дзейнасць настаўніка	Дзейнасць вучняў
Запісваю дамашняе заданне на дошцы: § 13, пр. 68. Прапаную паглядзець і задаць пытанні, калі штосьці выклікае цяжкасці.	Чытаюць умову практыкавання і задаюць пытанні. Запісваюць заданні ў дзённік.

Ключавое пытанне: Ці трэба сучаснаму маладому чалавеку ў наш імклівы час ужываць у сваім маўленні складаназалежныя сказы? Чаму?

<u>Дадаткі да ўрока</u>

Дадатак 1

Асноўныя віды складаных сказаў

Дадатак 2

Тэставае заданне № 1

Выпісаць нумары складаназлучаных сказаў.

1. На календары ўжо даўно была зіма, аднак снегу яшчэ не было.
2. Люблю на беразе азёрным у ціхі вечар пастаяць, калі ў ваду з нябёсаў зоркі блакітнавокія глядзяць.
3. Пад раніцу згаслі зоры на небе і месяц за беражок лесу закаціўся.
4. Лівень, які абмыў нябёсы і зямлю, закончыўся гэтак жа раптоўна, як і пачаўся.
5. Звіняць вясновыя капяжы і мільгаюць, коцяцца з пагорка ўніз вясёлыя ручаіны.

Дадатак 3

Тэставае заданне № 2

1. Выпішыце неабходны варыянт.
   У складаназалежным сказе часткі звязваюцца:
   А) злучальнай сувяззю;
   Б) падпарадкавальнай сувяззю;
   В) бяззлучнікавай сувяззю.
2. Выпішыце нумары складаназалежных сказаў:
   А) Любоў да Радзімы ў чалавека яскрава праяўляецца тады, калі ён на час разлучыцца з ёю.
   Б) Першы веснавы дождж, відаць, нядаўна змыў старую іглiцу, і ёлкі то тут, то там зелянелі чыста.

В) Багуны скончыліся, але іх гаркаваты водар яшчэ кружыў галаву, ёлка сушыў у горле.

Г) Ёсць нейкія заваблівыя чары, паэзія і хараство ў гэтых дарогах-ручаях, што пракладаюць пуціны вясне і адноўленаму жыццю на зямлі.

3. Выпішыце складаназалежны сказ, будова якога адпавядае схеме [… ,(што…),…]:

   А) Калі многа снегу, многа, кажуць, будзе хлеба.

   Б) На вузенькіх сцежках, што промнямі ляглі вакол мурашніка, кіпела работа.

   В) Калі ёсць жаданне, з’явіцца ўменне.

4. Выберыце схему, якой адпавядае сказ:

   А) […], (як …)

   Б) (Калі …), […]

   В) [… ,(дзе …), …]

   У небе бяздонным, дзе хмаркі купаюцца, вольныя песні штодзень разліваюцца.

Адказы для самаправеркі

1.Б

2.А, Г

3.Б

4.В